
KLOD LEVI-STROS

STRUKTURA I FORMA*

RAZMIŠLJANJA O JEDNOM DELU
VLADIMIRA PROPA¹⁾

Nosiocice strukturalne analize često optužuju za formalizam. Pri tom se gubi iz vida da formalizam postoji kao nezavisna doktrina, od koje se, ne poričući ono što joj duguje, strukturalizam odvaja zbog sasvim različitih stavova ove dve škole u odnosu na konkretno. Za razliku od formalizma, strukturalizam ne suprotstavlja konkretno apstraktnom i ne priznaje ovom drugom povlašćenu vrednost. *Forma* se definiše kao suprotna materiji koja joj je strana, a *struktura* nema sadržaja koji bi bio odvojen od nje: ona sama je sadržaj viđen u jednoj logičkoj organizaciji shvaćenoj kao svojstvo stvarnog.

Razlika zaslužuje da bude ispitana na jednom primeru. Za to nam se danas pruža prilika, zahvaljujući objavljivanju, u engleskom prevodu, jednog davnašnjeg dela Vladimira Proppa, čija je misao bila bliska školi ruskog formalizma za vreme njenog kratkotrajnog procvata, od 1915. do otprilike 1930.²⁾

*) Prevedeno iz Claude Lévi-Strauss, *Anthropologie structurale deux*, Plon, 1973, Paris.

¹⁾ *Cahiers de l'Institut de science économique appliquée*, № 9, mart 1960 (Série M, № 7), ISEA, Paris, p. 3—36. Pod naslovom „L'Analyse morphologique des contes russes“, ovaj tekst bio je istovremeno objavljen i u *International Journal of Slavic Linguistics and Poetics*, 3, 1960.

Čitaoca upućujemo na dva francuska izdanja Proppovog dela; *Morphologie du conte*, Paris, Gallimard, 1970, i Editions du Seuil, 1970.

²⁾ V. Propp, *Morphology of the Folktale, Part III*, *International Journal of American Linguistics*, vol. 24, № 4, oktobar 1958 — *Publication Ten of the Indiana University Research Center in Anthropology, Folklore, and Linguistics*. Pp. X+ 134, oktobar 1958. Priced separately, \$ 5.00. Second Revised edition, University of Texas Press, Austin and London, 1968. — O školi ruskog formalizma vidi: V. ERLICH, *Russian Formalism*, Mouton & Co., La Haye, 1955; B. TOMASHEVSKY, *La nouvelle école d'histoire littéraire en Russie*, *Revue des études slaves*, 1928, VIII.

Gospođa Svatava Pirkova-Jakobson, pisac uvođa, prevodilac M. Lorens Skot i *Research Center* Univerziteta iz Indijane, učinili su ogromnu uslugu humanističkim naukama objavivši, na jeziku dostupnom novim čitocima, to i suviše zapostavljeno delo. Doista, 1928. godina ruskog izdanja, zatiče formalističku školu u punoj кризи, zvanično osuđenu u zemlji i bez mogućnosti opštenja sa spoljnim svetom. U svojim sledećim delima, Prop će i sam napustiti formalizam i morfološku analizu, da bi se posvetio istorijskim i uporednim istraživanjima o odnosima usmene književnosti sa mitom, obredima i institucijama.

Ipak, poruka ruskog formalizma nije se izgubila. U Evropi, Praški lingvistički krug prvi ju je prihvatio i širio; počev od 1940. lični uticaj i učenje Romana Jakobsona preneli su je u Sjedinjene Američke Države. Ne želim da nagovestim da su strukturalna lingvistika i moderni strukturalizam, u okviru lingvistike i van nje, samo produžetak ruskog formalizma. Kao što sam već rekao, oni se od njega razlikuju po tome što su uvereni da ako malo strukturalizma udaljava od konkretnog, mnogo strukturalizma vraća konkretnom. Međutim — iako njegova doktrina ne može ni u kom slučaju da bude okvalifikovana kao „formalistička” — Roman Jakobson nije izgubio iz vida istorijsku ulogu ruske škole i njen značaj. Objašnjavajući ono što je predhodilo strukturalizmu, on joj je uvek davao izuzetno mesto. Oni koji su ga slušali posle 1940. ostali su posredno obeleženi tim dalekim uticajem. Ako je, kako to piše gospođa Pirkova-Jakobson, potpisnik ovih redova „primenio i razvio Propov metod” (str. VII), on to nije mogao činiti svesno jer mu je Propova knjiga bila nedostupna sve do objavljivanja ovog preвода. Ali, posredstvom Romana Jakobsona, nešto od njenog sadržaja i njene inspiracije doprlo je do njega.

Treba se bojati da čak ni danas oblik u kojem se pojavio engleski prevod ne olakšava širenje Propovih ideja. Dodajem da je čitanje te knjige otežano štamparskim greškama i nejasnoćama koje se možda nalaze i u originalu, ali koje su, čini nam se, pre rezultat prevodičeve teškoće da prenese autorovu terminologiju. Neće, dakle, biti nekorisno da ovo delo pratimo izbliza i pokušamo da sažmemo njegove teze i zaključke.

Prop počinje kratkim istorijskim pregledom problema. Radovi o narodnim pripovetkama sa- stoje se uglavnom od zbornika tekstova; sistematika proučavanja su retka i površna. Da bi opravdali takvo stanje, neki autori pominju pomanjkanje dokumenata; Prop odbacuje to objašnjenje, jer u svim drugim oblastima znanja problemi opisivanja i klasifikovanja bili su postavljeni dosta rano. Osim toga, niko se ne us-

tručava da raspravlja o poretku narodnih pripovetki: međutim, „o poretku neke pojave možemo govoriti tek pošto smo je opisali“ (str. 4).

Uobičajene klasifikacije (Miller, Vunt, Arne, Veselovski) praktično su korisne utoliko što se suočavaju sa istim prigovorom: da je uvek moguće naći pripovetke koje spadaju u više kategorija. To ostaje tačno, bilo da se klasifikacija zasniva na *tipovima* pripovedaka, bilo na *temama* ostvarenim u njima. I doista, razgraničavanje tema je proizvoljno; ono nije rezultat stvarne analize, već intuicija ili teorijskih stavova autora (ove prve uglavnom su bolje zasnovane od ovih drugih, kako to primećuje Prop str. 5-6, str. 10). Arneova klasifikacija nudi pregled tema, koji je od velike koristi istraživačima, ali je razgraničavanje čisto empirijsko, tako da pripadanje pripovedaka određenim rubrikama ostaje uvek nepouzđano.

Razmatranje ideja Veselovskog posebno je zanimljivo. Za ovog autora, tema se može razložiti na motive, i ona ovim nesvodivim elementima dodaje samo jednu spajajuću, stvaralačku operaciju koja omogućava da se oni objedine. Ali u tom slučaju, primećuje Prop, svaka rečenica predstavlja motiv i analiza pripovedaka može da bude dovedena do nivoa za koji bismo danas rekli da je „molekularan“. Međutim, ni za jedan motiv se ne može reći da je nerazloživ jer i najjednostavniji primer kao što je „zmađ otima carevu ćerku“ sadrži bar četiri elementa od kojih svaki može da bude zamenjen drugima („zmađ“ može da bude zamenjen „vešcem“, „vuhorom“, „čavolom“, „orlom“, itd.; „otmica“ „vampirizmom“, „uspavlivanjem“, itd.; „ćerka“ „sestrom“, „verenicom“, „majkom“, itd.; i najzad, „car“ „princom“, „seljakom“, „popom“, itd. Na taj način dobijamo jedinice manje od motiva, koje, po Propu, nemaju nezavisno logičko postojanje. Na ovoj smo se raspravi zadržali zato što je u toj Propovoj samo polutačnoj tvrdnji sadržana jedna od glavnih razlika između formalizma i strukturalizma.

Vratićemo se na to kasnije.

Zozefu Bedijeu Prop odaje priznanje što je u narodnim pripovetkama uočio promenljive i trajne činioce. Nepromenljivi činioci predstavljali bi osnovne jedinice. Međutim, Bedije nije mogao da utvrdi u čemu se sastoje ti elementi.

Alko je morfološko proučavanje pripovetki ostalo nerazvijeno, to je zato što je ono bilo zanemareno u korist genetičkih istraživanja. Često se tobožnja morfološka proučavanja svode na tautologije. Najnovija studija (u vreme kad je Prop pisao) o tome, Rusa R. M. Volkova (1924), pokazivala je jedino da su „slične pripovetke slične“ (str. 13). Međutim, dobra morfo-

loška studija predstavlja osnov za svako naučno istraživanje. Staviše, „dokle god ne postoji valjana morfološka studija, ne može biti ni istorijskog istraživanja“ (str. 14).

Kako Prop to sam pokazuje na početku drugog poglavlja, čitav njegov poduhvat počiva na radnoj hipotezi da „bajke“ čine posebnu kategoriju narodnih pripovedaka. Na početku istraživanja, „bajke“ su definisane empirijski kao pripovetke grupisane pod brojevima od 300 do 749 Arneove klasifikacije. Metod je definisan na sledeći način:

Imamo sledeće iskaze:

- 1 — Car daje junaku orla koji ga odnosi u drugo carstvo.
- 2 — Starac daje Sučenku konja koji ga odnosi u drugo carstvo.
- 3 — Veštac daje Ivanu čamac koji ga odnosi u drugo carstvo.
- 4 — Princeza daje Ivanu čarobni prsten iz kojeg izlaze mladi ljudi koji odnose Ivana u drugo carstvo.

Ovi iskazi sadrže promenljive i postojeće činioce. Lica i njihovi atributi se menjaju, dok radnje i funkcije ostaju iste. Narodnim pripovetkama je svojstveno da istovetne radnje pripisuju različitim licima. Te postojeće činioce uzećemo kao osnovu, pod uslovom da možemo da dokažemo da je njihov broj ograničen. Uočavamo, međutim, da se one često ponavljaju. Možemo, dakle, da primetimo „da je broj funkcija začuđujuće mali u odnosu na broj lica; ovo objašnjava dvojakost narodnih pripovedaka: njihovu izuzetnu mnogoobraznost, živopisnost, šarolikost; i, istovremeno, njihovu izrazitu jednoobraznost i povratnost“ (str. 19).

Da bismo funkcije definisali kao sastavne jedinice pripovetke, najpre ćemo ukloniti lica koja ih „nose“. Funkciju ćemo jednostavno označiti imenom radnje: „zabrana“, „bekstvo“, itd. Zatim funkciju treba definisati vodeći računa o njenom mestu u toku pripovedanja: brak, na primer, može da ima različite funkcije, zavisno od njegove uloge. Za iste činove vezuju se različita značenja i obrnuto; ovo možemo utvrditi tek pošto smo zbivanje vratili među druga zbivanja, odnosno smestili ga u odnosu na ono što mu predhodi i ono što mu sledi, što opet pretpostavlja da je *redosled funkcija postojan* (str. 20), s tim što, kako ćemo to kasnije videti, postoji mogućnost izvesnih pomeranja, ali ona predstavljaju pojavu drugostepene važnosti: izuzetke u odnosu na normu koju u svakom trenutku

možemo ponovo uspostaviti (str. 97—98). Prihvaćeno je takođe da se ni u jednoj pripovesti, uzetoj odvojeno, ne pojavljuju sve nabrojane funkcije, već samo neke od njih, što, opet, ne menja njihov redosled. Potpun sistem funkcija, čije je empirijsko ostvarenje možda nemoguće, ima, izgleda, kod Propa karakter onoga što bismo danas nazvali „metastrukturu“.

Prethodne hipoteze povlače za sobom još jednu posledicu, koja će biti proverena kasnije, iako Prop priznaje da ona na prvi pogled izgleda „apsurdna... pa čak i varvarska“: *posmatrane s tačke gledanja strukture, sve se pripovetke svode na jedan isti tip* (str. 21).

Prop završava razmatranje problema metoda pitajući se da li istraživanje koje treba da proveri ili opovrgne njegovu teoriju mora da bude iscrpno. U slučaju potvrdnog odgovora, bilo bi gotovo nemoguće sprovesti ga do kraja. Ako, pak, prihvatimo da su funkcije predmet istraživanja, ovo ćemo smatrati završenim onog trenutka kada budemo uvideli da njegovo nastavljanje neće dovesti do otkrića nijedne nove funkcije; pod uslovom, naravno, da korišćeni primerak bude slučajan, kao „spolja nametnut“ (str. 22). Pridružujući se — možda i nehotice — Dirckemu, Prop ističe: „nije važna količina dokumenata već kvalitet analize“ (ibidem). Iskustvo pokazuje da je stotinak pripovedaka sasvim dovoljan materijal. Zato će analiza obuhvatiti uzorak pripovetki od br. 50 do 151 Afanasijevljevog spiska.

Necemo se dugo zadržavati na pregledu funkcija — nemoguće je ispitati ga detaljno — koji čini poglavlje III. Svaka funkcija definisana je u osnovnim crtama a zatim sažeta u jedan termin („odsutnost“, „zabrana“, „kršenje“ itd.), a potom obeležena znakom iz koda: slovom ili simbolom. Za svaku funkciju Prop razlikuje „vrste“ i „rodove“, a ove prve nekada deli na „varijante“. Opšta shema bajke uspostavlja se tako na sledeći način: pošto je „početna situacija“ izložena, jedno od lica odlazi. To udaljavanje izaziva nesreću neposredno ili posredno (kršenjem neke zabrane, ili povinovanjem nekom naređenju). Pojavljuje se izdajnik, obaveštava se o svojoj žrtvi, obmanjuje je da bi joj našao.

Prop iz ove sekvence izdvaja sedam funkcija, koje označava prvim slovima grčke azbuke, da bismo ih razlikovali od sledećih funkcija, koje obeležava velikim rimskim slovima i raznim simbolima. Ove funkcije su pripremne: one započinju radnju i njih ne nalazimo svuda, neke pripovetke počinju odmah prvom glavnom funkcijom, odnosno samom izdajnikovom radnjom: otmicom jednog lica, krađom čudotvornog predmeta, ranjavanjem, činima, zamenom, ubist-

vom, itd. (str. 29—32). Iz tog „izdajstva“ proističe „nedostatak“, osim ako početna situacija nije neposredno vezana za stanje nedostatka: nedostatak je primećen, od junaka se traži da situaciju popravi.

Zatim postoje dva moguća razvoja: ili žrtva postaje junak pripovetke, ili se junak razlikuje od žrtve i pruža joj pomoć. Hipoteza o jedinstvu pripovetke nije na taj način opovrgnuta jer se nijedna pripovetka ne vezuje za dva lica istovremeno. Postoji dakle uvek samo jedna „funkcija-junak“, koju ovaj ili onaj tip lica može bez razlike da „nosi“. Ipak postoji alternativa između dve sekvence: 1) poziv junaku-tragaocu, njegov odlazak u misiju; 2) udaljavanje junaka-žrtve i opasnosti kojima je izložen.

Junak (žrtva ili tražilac) sreće „dobročinitelja“, voljnog ili nevoljnog, revnosnog ili uzdržanog, odmah spremnog da pomogne ili najpre neprijateljski raspoloženog. On stavlja junaka na probu (na razne načine sve do pojedinačne borbe). Junak reaguje negativno ili pozitivno, sopstvenim sredstvima ili zahvaljujući nekoj natprirodnoj intervenciji (prelazni oblici su brojni). Dobijanje natprirodne moći (predmet, životinja, lice) jedna je od bitnih funkcija junaka. (str. 46).

Prenešen na mesto gde treba da dela, junak započinje borbu (borbu, utakmicu, igru) sa izdajnikom. On ima belegu (telesnu ili drugu) po kojoj ga prepoznaju, izdajnik je potučen i situacija nedostatka poništena. Junak se vraća, ali ga goni neprijatelj od koga uspeva da pobegne zahvaljujući pomoći koju dobija ili nekom lukavstvu. Neke pripovetke se završavaju povratkom junaka i njegovom svadbom.

Ali, druge pripovetke počinju tada, „igraju“, kako to Prop kaže, drugu „partiju“: sve počinje iz početka, izdajnik, junak, dobročinitelj, probe, natprirodna pomoć; posle toga pripovedanje kreće u drugom pravcu. Potrebno je, dakle, uvesti niz „bis funkcija“ (str. 53—54), koje će biti praćene novim radnjama: junak se vraća prurušen; nameće mu se težak zadatak koji on obavlja uspešno. Tada ga prepoznaju, a lažni junak (koji je bio zauzeo njegovo mesto) biva raskrinkan. Najzad junak dobija nagradu (ženu, kraljevstvo, itd.) i priča se završava.

Pregled koji smo ovde saželi upućuje svog autora na više zaključaka. Prvo, broj funkcija je veoma ograničen, trideset i jedna ukupno. Drugo, funkcije se uzajamno podrazumevaju „logički i estetički“, one se sve vezuju za istu osovinu, tako da nikada jedna ne isključuje drugu (str. 58). S druge strane, neke funkcije mogu da se grupišu po parovima („zabrana“ — „kršenje“; „borba“ — „pobeda“; „proganjanje“ — „oslobodeje“, itd.) a druge po sekvencama,

na primer grupa: „izdajstvo” — „poziv u pomoć” — „odluka junaka” — „odlazak u traganje”. Parovi funkcija, sekvence funkcija i nezavisne funkcije čine nepromenljiv sistem: prvi probni kamen koji omogućava da se svaka pripovetka posebno proceni i da joj se odredi mesto u klasifikaciji. Svaka pripovetka dobija svoju formulu, sličnu hemijskim formulama, u kojoj se redaju, sledeći prirodni redosled, slova (grčka i rimska) i simboli koji služe za kodiranje funkcija. Slovima i simbolima možemo dodati neki eksponent, koji označava varijantu u okviru određene funkcije. Evo, na primer, formule jedne jednostavne pripovetke koju Prop sažima ovako:

$$\alpha^1 \beta^1 A^3 B^1 C \uparrow H^1 - I^1 K \downarrow W^0$$

čijih jedanaest znakova čitamo redom: „Car, otac tri ćerke” — „koje, šetajući se” — „zastaju u nekom vrtu” — „njih otima zmaj” — „poziv u pomoć” — „pojavljuje/ju/se/tri/junaka/a/” — „njihovo traganje” — „borba (borbe) sa zmajem” — „pobeda” — „oslobođenje princeza” — „povratak” — „nagrada” (str. 114).

Pošto je tako definisao pravila klasifikovanja, Prop posvećuje sledeća poglavlja (IV i V) rešavanju različitih teškoća. Prva teškoća, koju je već pomenuo, vezana je za prividno izjednačavanje (assimilation) funkcija. Na primer, „stavljanje junaka na probu od strane njegovog dobroćinitelja” može da bude ispričano tako da ga ne možemo razlikovati od „nametanja teškog zadatka”. U takvim slučajevima, identifikovanje se vrši tako što ne razmatramo sadržaj funkcije koji je dvosmislen, već funkciju u odnosu na kontekst, odnosno na mesto koje neodređenoj funkciji pripada u odnosu na funkcije koje je okružuju. I obratno, određeni iskaz, koji na izgled odgovara samo jednoj funkciji, može da pokriva dve doista različite funkcije, na primer kada buduća žrtva dopušta da je „izdajnik obmane” i tako biva dovedena u položaj da „krši određenu zabranu” (str. 61-63).

Druga teškoća sastoji se u tome što pripovetka ostavlja za sobom, pošto smo je razložili na funkcije, izvesnu materiju kojoj ne odgovara nijedna funkcija. Ovaj problem smeta Propu koji predlaže da se taj ostatak razvrsta u dve nefunkcionalne kategorije: s jedne strane „veze”, a s druge „motivacije”.

Veze se najčešće sastoje od epizoda koje služe za to da se objasni kako lice A saznaje šta je uradilo lice B, saznanje nužno da bi prvo lice moglo da započne radnju. Opštije govoreći, veza služi da se uspostavi neposredni odnos između dva lica, ili između jednog lica i jednog predmeta, dok bi okolnosti pripovedanja omogućavale

samo posredan odnos. Ova teorija veza dvostrukom je značajna: ona objašnjava kako funkcije mogu da budu povezane u toku pripovedanja, jako nisu date uzastopno; i ona omogućava da se pojave utrostručavanja svedu na jednu jedinstvenu funkciju, uprkos tome što veze nemaju svojstvo nezavisnih funkcija već jedino služe tom utrostručavanju (str. 64-68).

Motivacije su „skup uzroka i ciljeva u skladu sa kojima delaju lica” (str. 68). Ali u pripovetkama radnje lica često nisu motivisane. Prop iz toga izvodi zaključak da motivacije, kada postoje, mogu da budu rezultat neke sporedne formacije. Činjenica je da motivacija izvesnog stanja ili izvesne radnje može da poprimi oblik prave pripovetke, koja se razvija unutar glavne pripovetke, i može da postoji gotovo nezavisno: „Kao i sve što živi, narodna pripovetka stvara samo oblike koji su joj slični” (str. 69).

Trideset i jednu funkciju, na koje se svode sve bajke, „nosi”, kao što smo videli, određen broj lica. Kada klasifikujemo funkcije prema njihovim „nosiocima”, otkrivamo da svako lice okuplja više funkcija u izvesno „polje radnje” koje mu je svojstveno. Tako funkcije „izdajstvo” „borba” — „proganjanje” čine polje radnje izdajnika; a funkcije „prenošenje junaka” — „uklanjanje junaka” — „uklanjanje nedostataka” — „spasavanje” — „uspešno obavljanje teškog zadatka” — „junakovo preobraženje” određuju polje radnje čudotvornog pomoćnika, itd. Iz te analize proizlazi da je broj lica u pripovetci kao i broj funkcija, ograničen. Prop razlikuje sedam protagonista: izdajnik, dobročinitelj, čudotvorni pomoćnik, skriveno lice, naredbodavac, junak, uzurpator (str. 72-73). Postoje i druga lica, ali ona pripadaju „vezama”. Veza između protagonista i polja radnje retko je jednosmerna: isti protagonista može da se pojavi u više polja, ili više protagonista mogu da dele isto polje. Tako junak ne mora da se obrati čudotvornom pomoćniku ako i sam poseduje natprirodnu moć; na taj način u nekim pripovetkama čudotvorni pomoćnik dobija funkcije koje inače, u drugim pripovetkama, pripadaju junaku (str. 74-75).

Iako pripovetka treba da bude zamišljena kao jedinstvena celina, nije li, ipak, moguće u njoj razlikovati delove? Svedena na svoju najapstraktniju formulu, bajka se može definisati kao razvoj čija je polazna tačka neka izdaja, ishod svadba, nagrada oslobođenje ili olakšanje, a prelaz obezbeđen nizom posredničkih funkcija. Prop za tu celinu upotrebljava termin koji prevodilac na engleski prevodi kao „move” a koje mi na francuskom više volimo da nazovemo „partijom” (partie) u njenom dvostrukom značenju: glavna podela u pripovetci i: partija karata ili šaha. Reč je, doista, o dvema stvarima, pošto

se, kao što smo to maločas videli, pripovetke koje se zastoje iz više „partija” odlikuju povratnošću istih funkcija kao što je to slučaj i sa partijama karata koje se ređaju jedna za drugom i gde mi periodično mešamo, sećemo, delimo, prijavljujemo, igramo, nosimo, odnosno gde *ponavljamo ista pravila uprkos različitim datostima.*

Bajka može da ima više partija; a zar te partije ne predstavljaju različite priče? Na to pitanje moći ćemo da odgovorimo tek pošto smo analizirali i definisali, s morfološke tačke gledanja, odnose između tih partija. Partije mogu da se ređaju jedna za drugom; jedna partija može da bude umetnuta u drugu čiji tok može privremeno da prekine, a i sama može da bude podložna sličnim prekidima; dešava se da dve partije započnu istovremeno i da jedna od njih bude prekinuta sve dok se ona druga ne završi; dve uzastopne partije mogu da imaju isti zaključak; dešava se, najzad, da su neka lica udvojena a prelaz od jednog do drugog obezbeđen je zahvaljujući izvesnom znaku raspoznavanja.

Ne ulazeći u pojedinosti, ovde ćemo samo zabeležiti da za Propa postoji jedinstvena pripovetka — uprkos mnoštvu partija — kada između partija postoji funkcionalna veza. Ako su one logički razdvojene, pripovedanje analiziramo kao više različitih pripovetki.

Pošto je naveo jedan primer (str. 86-87), Prop se vraća problemima koje je formulisao na početku knjige: odnosu između bajke i narodne pripovetke opšte uzev, i klasifikovanju bajki kao nezavisne kategorije.

Videli smo da bajka nije ništa drugo do pripovedanje u kome se ispoljava izvestan ograničen broj funkcija čiji je redosled postojan. Formalna razlika koja postoji među pripovetkama zasnovana je na izboru koji svaka od njih pretpostavlja između one trideset i jedne funkcije i iz njihovog mogućeg ponavljanja. Ali ništa nas ne sprečava da pravimo bajke u kojima bi vile igrale izvesnu ulogu a da pri tom pripovedanje ne bude podređeno prethodnoj normi: to je slučaj sa umetničkim bajkama, čije primere nalazimo kod Andersona, Brentana i Getea. Nasuprot tome, norma može da bude poštovana i u pripovetkama u kojima nema nijedne vile. Termin „bajka” je dakle dvostruko neprikladan. U nedostatku bolje definicije Prop, ne bez dvoumljenja, prihvata formulu „pripovetke sa sedam protagonista” verujući da je dokazao da tih sedam protagonista čine sistem (str. 89-90). Ali, ako jednog dana uspemo da ovom proučavanju damo istorijsku dimenziju, onda bi termin „mitske pripovetke” bio pogodan.

Idealna klasifikacija pripovedaka zasnivala bi se na sistemu nespojivosti funkcija. Prop je,

međutim, prihvatio načelo uzajamnog podrazumevanja koje, na protiv, pretpostavlja apsolutnu spojivost funkcija. Sada on ponovo uvodi — ovakve ispravke često nalazimo u njegovom delu — nespojivost koju ograničava na dva para funkcija: „borba sa izdajnikom” — „pobeda junaka”, s jedne strane; „nametanje teškog zadatka” — „uspeh” s druge. Ova dva para se toliko retko sreću u istoj „partiji” da slučajevi suprotni pravilu mogu da budu smatrani za izuzetke. Iz toga proizlazi da možemo da izdvojimo četiri vrste pripovedaka: one koje koriste prvi par; one koje koriste drugi; one koje koriste oba para; i one koje ne koriste nijedan od ova dva para (str. 91-92).

Pošto u sistemu ne otkrivamo nikakvu drugu nespojivost, klasifikaciju moramo nastaviti sledeći varijante specifičnih funkcija koje nalazimo svuda. Samo dve funkcije su toliko univerzalne: „izdajstvo” i „nedostatak”. Pripovetke ćemo dakle razvrstati prema oblicima koje one dobijaju u svakoj od četiri prethodno izdvojene kategorije.

Problem se još više komplikuje kada pristupimo klasifikaciji pripovedaka koje imaju više „partija”. Međutim, povlašćeni slučaj pripovedaka iz dve „partije” omogućava, po Propu, da se reši prividna protivrečnost između morfološkog jedinstva bajki, postuliranog na početku dela, i nespojivosti dva para funkcija, ubačenih na kraju kao jedina moguća osnova za strukturalnu klasifikaciju. I doista, kad jedna pripovetka ima dve partije od kojih jedna sadrži par: „borba” — „pobeda”, a druga: „teški zadatak” — „uspeh”, ova dva para se javljaju uvek u navedenom redosledu, to jest: „borba” — „pobeda”, u prvom delu, „teški zadatak” — „uspeh”, u drugom. Staviše, ove dve partije vezane su jednom početnom, zajedničkom funkcijom (str. 93). Prop u ovoj strukturi nazire izvestan arhetip iz kojeg su protekle sve bajke, bar kad je reč o Rusiji (str. 93).

Spajajući sve tipične formule, dobijamo kanonsku formulu:

$$ABC\uparrow DEFG \frac{HJK\downarrow Pr - Rs^{\circ}L}{LMJNK\downarrow Pr - Rs} QE \times TUW$$

iz koje lako izvlačimo četiri osnovne kategorije, koje odgovaraju:

- 1) prva grupa + više grupa + poslednja grupa;
- 2) prva grupa + niža grupa + poslednja grupa;
- 3) prva grupa + viša grupa + niža grupa + poslednja grupa;
- 4) prva grupa + poslednja grupa.

Načelo morfološkog jedinstva je dakle spaseno (str. 95).

Načelo nepromenjenog redosleda funkcija takođe je spašeno, sa izuzetkom pomeranja funkcije (L): „pretenzije uzurpatora”, koja može da se nađe na početku i na kraju, zavisno od toga koji od dva nespojiva para smo izabrali: (HI) ili (MN). Uostalom, Prop prihvata i druga pomeranja, usamljenih funkcija pa čak i sekvenci. Ova pomeranja ne dovode u pitanje tipološko jedinstvo i morfološko sredstvo svih pripovedaka jer ne pretpostavljaju razlike u strukturi.

Ono što najviše zadivljuje u Propovom delu je snaga anticipacije razvoja koji će uslediti. Oni među nama koji su se latili strukturalne analize usmene književnosti oko 1950. godine, ne znajući neposredno za Propov pokušaj od pre četvrt veka, pronaći će, ne bez čuđenja, u tom delu, formule, pa čak i čitave rečenice, za koje znaju da ih nisu od njega preuzeli. Pojam „početne situacije”, upoređivanje izvesne mitološke matrice sa pravilima muzičkog komponovanja (str. 1), nužnost čitanja istovremeno „horizontalnog” i „vertikalnog” (str. 107), stalno korišćenje pojma grupe, zamena i transformacija da bi se rešila prividna antinornija postojanosti forme i promenljivosti sadržaja (passim), napor — bar skiciran — da se prividna specifičnost funkcija sveđe na parove suprotnosti, povlašćenost mitova za strukturalnu analizu (str. 82), najzad i najpre, ključna hipoteza da, strogo uzev, postoji samo jedna pripovetka (str. 20-21) i da sve poznate pripovetke treba uzeti kao „niz varijanti” u odnosu na jedan jedinstven tip (str. 103) — tako da je moguće da jednog dana, uz pomoć računara, otkrijemo nestale i nepoznate varijante „baš onako kakvo, na osnovu astronomskih zakona, izvodimo postojanje nevidljivih zvezda” (str. 104) — sve su to intuicije koje zadivljuju svojom prodornošću, svojim proročanskim karakterom i zbog kojih Prop zaslužuje odanost onih koji su najpre bili njegovi sledbenici, a da to nisu ni znali.

Ali, dakle, u raspravi koja sledi, formulišemo izvesne rezerve i stavimo nekoliko primedbi, one ni u kom slučaju neće umanjiti ogromnu Propovu zaslugu niti će osporiti njegovim otkrićima pravo prvenstva.

Možemo se sada upitati za razloge koji su Propa nagurali da izabere narodne pripovetke, ili izvesnu kategoriju pripovedaka, da bi isprobao svoj metod. Ne mislimo pri tom da te pripovetke treba klasifikovati nezavisno od ostalog dela usmene književnosti. Prop tvrdi da s izvesne tačke gledanja („istorijske”, po njemu, ali, po nama, i psihološke i logičke) „bajka, svedena

na svoju morfološku osnovu, može da se izjednači sa mitom". „Dobro znamo — dodaje on odmah — da je s tačke gledanja savremene nauke, teza koju iznosimo savršeno jeretička" (str. 82).

Prop je u pravu. Nemamo nijednog ozbiljnog razloga da pripovetke odvajamo od mita, iako se izvesna razlika između ta dva roda subjektivno oseća u mnogim društvima a objektivno se izražava pomoću posebnih termina koji služe za njihovo razlikovanje; najzad, iako se određena pravila i zabrane vezuju ponekad za mit a ne za pripovetku (recitovanje mitova u izvesne sate, ili samo u određeno godišnje doba, dok se pripovetke, zbog njihove „svetovne" prirode, mogu pripovedati bilo kad).

Te domorodačke razlike zanimljive su za etnografa, ali nije uopšte izvesno da su one u prirodi stvari. Naprotiv, konstatujemo da se priče koje imaju karakter pripovetki u jednom društvu, pojavljuju kao mit u drugom, i obrnuto: to je osnovni razlog zbog kojeg treba da se čuvamo proizvoljnih klasifikacija. S druge strane, mitograf gotovo uvek primećuje da se, u istom ili promenjenom obliku, iste priče, ista lica, isti motivi, nalaze u mitovima i u pripovetkama određenog naroda. Stavije: da bismo ustanovili potpuni niz transformacija određene mitske teme, retko se možemo držati samo mitova (tako ih uzimaju domoroci); neke od tih transformacija tražićemo u pripovetkama, iako njihovo postojanje možemo da izvedemo na osnovu mitova u pravom smislu te reči.

Nema sumnje, međutim, da gotovo sva društva doživljavaju ta dva roda kao različita i da postojanost tog razlikovanja mora da ima neki uzrok. Po našem mišljenju, osnova za to postoji, ali se svodi na razliku u stepenu koja je dvojaka. Prvo, pripovetke su građene na opozicijama slabijim od onih koje nalazimo u mitovima: te opozicije nisu kosmološke, metafizičke ili prirodne, kao u mitovima, već su više lokalne, društvene ili moralne. Drugo, upravo zato što u pripoveci nalazimo, u oslabljenom vidu, transformaciju teme koja se u uvećanom obliku ostvaruje u mitu, pripovetka nije toliko strogo podvrgnuta trostrukoj nužnosti logičke koherentnosti, verskog pravoverja i kolektivnog pritiska. Pripovetka nudi više mogućnosti za igru, pomeranja u njoj postaju srazmerno slobodna i dobijaju postepeno izvesnu proizvoljnost. Međutim, ako pripovetka operiše sa oslabljenim opozicijama, ove ćemo tim teže identifikovati; a teškoća je tim veća što su one, tako umanjene, podložne izvesnom kolebanju koje omogućava prelaz u književno stvaralaštvo.

Prop je vrlo jasno uočio drugu teškoću: „Čistota građenja pripovetke" — neophodna za pri-

menu njegovog metoda — „svojstvena je seljačkom društvu... koje je civilizacija jedva dotakla. Pod dejstvom raznih spoljnih uticaja, narodna pripovetka se menja a ponekad i raspada”. U tom slučaju, „nemoguće je preneti sve pojedinosti” (str. 90). S druge strane, Prop prihvata da pripovedač raspolaže srazmernom slobodom u izboru lica, u izostavljanju ili ponavljanju izvesnih funkcija, u određivanju oblika koje će dobiti zadržane funkcije, najzad, i ponajviše, on je slobodniji u pogledu nomenklature i atributa lica koja su mu nametnuta: „drvo može da pokaže put, čaplja da pokloni konja, makaze mogu da špijuniraju, itd. Ta sloboda je specifična odlika narodne pripovetke” (str. 101—102). Zatim on govori o atributima lica, „kao što su starost, pol, društveni položaj, spoljni izgled (i druge osobine) i tako dalje”, koji su promenljivi jer služe da „pripoveci daju sjaj, privlačnost i lepotu”. Jedino, dakle, spoljni uzroci mogu da objasne zašto, u nekoj pripovesti, određen atribut biva zamenjen drugim: promena stvarnih uslova života, uticaj stranih epskih književnosti, učene literature, vere i praznoverja, ostaci prošlosti: „Narodna pripovetka prolazi tako kroz izvestan metamorfan proces i te transformacije i metamorfoze podvrgnute su određenim zakonima. Takvi procesi dovode do izvesnog polimorfizma koji se teško da analizirati.” (str. 79).

Sve to znači da narodna pripovetka nije savršeno pogodna za strukturalnu analizu. To je bez sumnje tačno u izvesnoj meri: manje, ipak, nego što to Prop misli i ne baš iz razloga koje on navodi. Na to ćemo se vratiti; ali treba najpre da se zapitamo zašto je on u tom slučaju izabrao pripovetku da isproba svoj metod. Nije li pre trebalo da uzme mitove, čiju povlašćenu vrednost priznaje više puta?

Uzroci Propovog izbora su višestruki i nejednako značaja. Pošto nije etnolog, možemo da pretpostavimo da nije raspolagao mitskim materijalom kojim je mogao savršeno da vlada odnosno koji je sam prikupio ili koji je poticao od poznatih mu naroda. S druge strane, on je krenuo putem na kojem je imao neposrednih prethodnika; a upravo su pripovetke, a ne mitovi, bili predmetom rasprava njegovih prethodnika i one su ponudile teren na kojem su neki ruski naučnici izradili prve skice morfoloških proučavanja. Prop preuzima problem tamo gde su ga oni ostavili, koristeći isti materijal, to jest ruske narodne pripovetke.

Ali, po našem mišljenju, Propov izbor može se objasniti njegovim nepoznavanjem pravih veza između mita i narodne pripovetke. Iako je njegova velika zasluga to što u njima vidi vrste istog roda, on ipak ostaje veran istorijskom prvenstvu prvog nad drugim. Da bi se preduzelo

proučavanje mita, piše on, potrebno je morfološkoj analizi dodati „istorijsko izučavanje koje, u ovom trenutku, ne možemo da uvrstimo u naš program” (str. 82). Nešto kasnije, on nagoveštava da „najzanimljiviji mitovi” čine oblast u kojoj treba videti daleko poreklo narodnih pripovedaka (str. 90). Naime, svetovni običaji i verovanja verskog karaktera se gube, a ono što od njih ostaje, postaje narodna pripovetka (str. 96).

Etnolog će biti nepoverljiv prema takvom tumačenju jer dobro zna da i dan danas mitovi i narodne pripovetke postoje naporedo: nijedan od rodova ne može dakle da bude uzet kao preživeli oblik drugog, osim ako ne tvrdimo da pripovetke čuvaju uspomenu na zaboravljene stare mitove.³ Međutim, osim što je takvu tvrdnju najčešće nemoguće dokazati (jer mi ništa ne znamo o starim verovanjima naroda koje proučavamo, i koje, upravo zbog toga nazivamo „prvobitnim”) najobičnije etnografsko iskustvo navodi nas da mislimo upravo suprotno: da i mit i pripovetka koriste istu supstancu, ali da svaki od njih to radi na svoj način. Njihov odnos nije odnos prethodnog i potonjeg, prvobitnog i izvedenog, već pre odnos komplementarnosti. Pripovetke su mitovi u minijaturi, u kojima su iste opozicije prenesene u malom, i upravo ih to čini teškim za proučavanje.

Prethodne napomene ne otklanjaju nužno druge teškoće o kojima govori Prop, iako one mogu biti formulisane na nešto drukčiji način. Čak i u našim savremenim društvima, pripovetka nije ono što je preživelo od mita, iako ona svakako trpi zbog toga što je ostala sama. Nestanak mitova narušio je ravnotežu. Poput nekog satelita bez planete, pripovetka teži da izađe iz svoje orbite, dopušta da je privuku drugi magnetski polovi.

Sve su to dopunski razlozi da se obratimo civilizacijama u kojima su mit i pripovetka naporedo postojali sve doskora i ponekad još postoje; u kojima je sistem usmene književnosti potpun i može da bude uzet u razmatranje kao takav. Nije naime reč o tome da se bira između pripovetke i mita, već o tome da se shvati da su to dva pola oblasti koja obuhvata razne prelazne oblike, koje morfološka analiza mora da razmatra u istoj meri ako ne želi da ispusti elemente koji pripadaju istom sistemu transformacija.

Prop je tako razapet između svoje formalističke vizije i svoje opsesivnosti istorijskim objašnjenjima. U izvesnoj meri mi i razumemo zašto

³ Pretresanje, na konkretnom primeru, hipoteza ove vrste, čitalac će naći u poglavljima X i XIV ove knjige. Reč je o „Anthropologie structurale deux”, Plon, 1973, Paris. (Prim. prev.).

je odustao od prve i vratio se ovoj drugoj. Onoga trenutka kada se čvrsto opredelio za narodne pripovetke, antinomija je ostala nepremostiva: jasno da u pripovetkama ima istorije, ali da je ta istorija gotovo nedostižna, pošto veoma malo znamo o predistorijskim civilizacijama u kojima su one nastale. Ali, da li je istorija zapravo ono što nedostaje? Istorijska dimenzija javlja se pre kao negativni modalitet koji je posledica razmaka koji postoji između sadašnje pripovetke i nepostojećeg etnografskog konteksta. Suprotnost rešavamo tako što razmatramo usmenu tradiciju koja je još „u situaciji”, poput tradicija koje etnograf uzima za predmet svog proučavanja. Tu se problem ne postavlja ili se postavlja samo izuzetno, pošto su spoljne reference, neophodne za tumačenje usmene tradicije, aktuelne kao i sama ta tradicija.

Prop je dakle žrtva subjektivne iluzije. On nije rastrzan, kako sam to veruje, između zahteva sinhronije i zahteva diahronije: *nije prošlost ono što mu nedostaje, već kontekst*. Formalistička dihotomija, koja suprotstavlja formu i sadržaj i definiše ih antitetičkim svojstvima, nije mu nametnuta samom prirodom stvari, već slučajnim izborom oblasti u kojoj je jedino forma ostala, dok je sadržaj nestao. Prop se nerado rešava da ih razdvoji. U odlučujućim trenucima svoje analize, on rezonuje kao da mu izmiče *de jure* ono što mu izmiče *de facto*.

Osim u izvesnim delovima — proročanskim, ali dosta stidljivim i neodlučnim, na koje ćemo se vratiti — Prop u usmenoj književnosti razlikuje: formu, koja je bitan vid jer je pogodna za morfološko proučavanje, i proizvoljan sadržaj, kojem, upravo zato što je takav, Prop pridaje samo sporednu važnost. Neka nam bude dopušteno da se zadržimo na ovoj tački jer se u njoj ogleda razlika između formalizma i strukturalizma. Za formalizam ove dve oblasti moraju da budu potpuno odvojene, jer je jedino forma razumljiva, dok je sadržaj samo ostatak lišen označujuće vrednosti. Za strukturalizam, ova suprotnost ne postoji: ne postoji s jedne strane apstraktno a s druge konkretno. Forma i sadržaj su iste prirode, podložni istoj analizi. Sadržaj crpe svoju stvarnost iz svoje strukture, a ono što nazivamo formom je „strukturiranje” lokalnih struktura koje čine sadržaj.

Ovo ograničenje, za koje verujemo da je svojstveno formalizmu, posebno se ističe u glavnom poglavlju Propove knjige, posvećenom funkcijama protagonista. Autor razvrstava ove funkcije na rodove i vrste. Jasno je, međutim, da ako rodove određujemo isključivo po morfološkim kriterijumima, vrste tako možemo da odredimo samo u manjoj meri; Prop se bez sumnje njima služi i nesvesno, da bi ponovo uključio vidove koji pripadaju sadržaju. Uzmimo, na primer, ge-

neričku funkciju: „izdaja”. Ona je podeljena na dvadeset i dve vrste i varijante, kao što su: izdajnik „otima neko lice”; „krade čudotvornog pomoćnika”; „otima i upropašćava žetvu”; „krade dnevnu svetlost”; „zahteva ljudožderski obrok”, itd (str. 29—32). Celokupan sadržaj pripovetki ponovo je na taj način integrisan, a analiza se koleba između jednog formalnog iskaza, toliko opšteg da se bez razlike može primenjivati (to je generički nivo) i običnog vraćanja sirove materije, za koju je na početku rečeno da jedino njena formalna svojstva imaju eksplikativnu vrednost.

Dvosmislenost je toliko uočljiva da Prop beznađno traži srednju poziciju. Umesto da sistematski ispituje ono za šta tvrdi da su „vrste”, on se zadovoljava da izdvoji neke od njih i da bez reda svrsta u jednu jedinu „specifičnu” kategoriju sve one koje ne srećemo često. „S tehničke tačke gledanja”, kaže on, „korisnije je izdvojiti neke od najvažnijih formi i uopštavati kada je reč o ostalima” (str. 29 i 33). Međutim: ili je reč o specifičnim formama, i mi ne možemo da formulišemo koherentan sistem a da ih sve ne nabrojimo i klasifikujemo; ili je sve to samo sadržaj, a njega, na osnovu pravila koja je sam Prop postavio, moramo izbaciti iz morfološke analize. U svakom slučaju, fioka u koju trpamo neklasifikovane forme ne može da predstavlja „vrstu”.

Zašto se Prop zadovoljava tim približnim određivanjem? Iz jednog prostog razloga koji nam pomaže da shvatimo drugu jednu slabost formalističke suprotnosti: ako ponovo potajno vratimo sadržaj formi, forma je osuđena da ostane na takvom jednom nivou apstraktnosti da ne znači više ništa, i da nema čak ni heurističnu vrednost. *Formalizam uništava svoj predmet.* Kod Propa, on dovodi do otkrića da u stvarnosti postoji samo jedna pripovetka. Problem objašnjenja biva zato samo pomeren. Mi znamo šta je *pripovetka*, ali pošto opservacijom dobijamo ne jednu arhetipsku pripovetku već mnoštvo posebnih pripovedaka, mi više ne znamo kako da ih klasifikujemo. Pre formalizma, sigurno nismo znali šta je *pripovetka*. Posle njega, lišeni smo svake mogućnosti da shvatimo u čemu se one razlikuju. Od konkretnog smo došli do apstraktnog, ali više nismo u stanju da se sa apstraktnog spustimo na konkretno.

U zaključku svog rada, Prop navodi jednu sjajnu stranicu Veselovskog: „Da li je moguće da tipske sheme koje se s pokolenja na pokolenje prenose kao gotove formule, radaju nove oblike pod uticajem novih nastojanja koja im vraćaju život? ... Složeno, gotovo fotografsko reprodukovanje stvarnosti, kojim se odlikuje savremena romaneskna književnost, kao da odbacuje i samu mogućnost takvog pitanja. Ali, kada ta

književnost bude izgledala budućim pokoljenjima isto toliko udaljena kao što je nama danas period od antike do srednjeg veka — kada vreme, taj veliki pojednostavitelj, svede nekad složena zbivanja na veličinu tačke, obrisi savremene književnosti poistovetiće se sa onima koje mi danas otkrivamo proučavajući poetsku tradiciju daleke prošlosti. Uočićemo tada da pojava kao što su shematizam i ponavljanje prekrivaju čitavu oblast književnosti" (navedeno prema Propu, str. 105, iz: A. N. Veselovski, *Poetika*, tom II). Ovi pogledi su vrlo duboki, ali mi ne vidimo, bar kada je reč o navedenom delu, na kojoj će se osnovi vršiti diferencijacija, kada, s onu stranu jedinstva književnog stvaralaštva, budemo hteli da upoznamo prirodu i razlog njegovih modaliteta.

Prop je osetio problem, i poslednji deo njegovog rada predstavlja pokušaj, slab mada pronicljiv, da se ponovo uvede načelo klasifikovanja: postoji samo jedna pripovetka, ali ona je jedna arhiepripovetka, koju čine četiri logički raščlanjene grupe funkcija. Ako ih nazovemo 1, 2, 3, 4, konkretne pripovetke svrstavaju se u četiri kategorije, zavisno od toga da li koriste sve četiri grupe; ili tri grupe, koje mogu da budu samo (zbog svoje logičke povezanosti): 1, 2, 4, ili: 1, 3, 4; ili dve, koje moraju da budu: 1, 4 (vidi gore str. 151).

Ali ova klasifikacija u četiri kategorije ne približava nas stvarnim pripovetkama više nego što to čini jedna kategorija, jer svaka od tih kategorija okuplja desetine ili stotine različitih pripovedaka. Prop to dobro zna i zato kaže: „naknadna klasifikacija može da bude izrađena na osnovu podvrsti osnovnog elementa. Tako ćemo na vrh svake klase staviti sve pripovetke koje se odnose na otmicu nekog lica, zatim na krađu amajlije, itd., prelazeći tako redom sve podvrste elementa A (izdaje). Pripovetke... koje se odnose na traganje za verenicom, za amajlijom, itd., došle bi kasnije" (str. 92). Šta to znači, ako ne da morfološke kategorije ne iscrpljuju stvarnost, i da, pošto smo ga izbacili kao neprikladan da zasnuje klasifikaciju, sadržaj pripovedaka ponovo uvodimo jer je morfološki pokušaj propao?

Ima i ozbiljnijih stvari. Videli smo da se osnovna pripovetka, sve druge pripovetke nude nam samo njeno delimično ostvarenje, deli na dve „partije" u kojima su izvesne funkcije povratne, obične varijante drugih, dok su druge svojstvene samo jednoj „partiji" (vidi str. 139). Ove druge (kada je reč o prvoj „partiji") su: „borba", „obeležje junaka", „pobeda", „uklanjanje situacije nedostataka", „povratak junaka *incognito*", „dodeljivanje teškog zadatka", „uspeh" „prepoznavanje junaka", „otkriće uzurpatora", „preobraženje junaka".

Na čemu se zasniva diferencijacija između ova dva mita? Zar ne bismo mogli isto tako da ih smatramo za dve varijante, u kojima bi „nameštanje teškog zadatka” moglo da bude transformacija „borbe”⁴⁾ „uzurpator” transformacija „izdajnika”, „uspeh” transformacija „pobede”, „preobraženje” transformacija „obeležja”? U tom bi se slučaju teorija o osnovnoj pripovesti iz dve „partije” srušila, a sa njom i slaba nada za skicu morfološke klasifikacije. Tada bi zaista postojala samo jedna pripovetka. Ali, ona bi se svela na tako nejasnu i opštu apstrakciju da pomoću nje ne bismo mogli ništa da saznamo o objektivnim razlozima zbog kojih postoji mnoštvo posebnih pripovedaka.

Analiza se dokazuje sintezom. Ako se ispostavi da je sinteza nemoguća, to je zato što je analiza nepotpuna. Ništa nam toliko dobro ne pokazuje nedostatke formalizma kao njegova nesposobnost da reprodukuje empirijski sadržaj od kojeg je pošao. Šta je on to uz put izgubio? Upravo sadržaj. Prop je otkinuo — u tome i jeste njegova slava — da je sadržaj pripovedaka zamenljiv; iz toga je on suviše često izvodio zaključak da je i proizvoljan, i to je razlog što se susretao sa teškoćama, jer su čak i zamene podređene zakonima.⁵⁾

U mitovima i pripovetkama Indijanaca Severne i Južne Amerike, iste radnje pripisuju se, zavisno od priča, različitim životinjama. Uzmimo, da bismo pojednostavili, ptice: orla, sovu, gavrana. Da li ćemo, poput Propa, razlikovati postojanu funkciju i promenljiva lica? Ne, jer nijedno lice nije dato kao neproziran element pred kojim strukturalna analiza mora da zastane i kaže: „neću ići dalje”. U suprotno bismo mogli da poverujemo ako, kao što to čini Prop, pripovedanje uzmemo kao zatvoreni sistem. Pripovedanje i ne sadrži informaciju o samom sebi i lice u njemu možemo da uporedimo sa rečju koju nalazimo u dokumentu ali koje nema u rečniku, ili sa ličnom imenicom, odnosno sa terminom bez konteksta.

U stvari, razumeti smisao nekog termina, znači uvek menjati ga kroz sve njegove kontekste. Kada je reč o usmenoj književnosti, ti konteksti su najpre dati svim varijantama, odnosno sistemom spojivosti ili nespojivosti svojstvenim promenljivoj celini. Ako se u istoj funkciji orao javlja po danu a sova po noći, to nam već omogućava da prvog odredimo kao dnevnu sovu a drugu kao noćnog orla, što znači da je pertinentna opozicija ona između dana i noći. Ako

⁴⁾ Ili, pre, „stavljanja na probu” junaka, koje pret-hodi.

⁵⁾ Što se tiče pokušaja da se rekonstruiše i forma i sadržaj, vidi poglavlje IX ove knjige.

ispitujemo usmenu književnost etnografskog tipa, biće i drugih konteksta koje će nam pružiti obredi, religijska verovanja, praznoverice, kao i pozitivna znanja. Primetićemo tada da se orao i sova zajedno suprotstavljaju gavranu kao grabljivice strvinaru, dok su međusobno suprotstavljeni u odnosu na dan i noć i dok se patka suprotstavlja svima njima u vidu nove opozicije između para: nebo/zemlja/para: nebo/voda. Tako ćemo postepeno definisati „svet pripovetke” koji se može analizirati po parovima suprotnosti različito kombinovanih u okviru svakog lica, koje ne samo da predstavlja jedinicu, već je, poput foneme kako je shvata Roman Jakobson, „snop diferencijalnih elemenata”.

Američke priče pominju katkad voćke, označavajući ih, na primer, kao „šljivu” ili „jabuku”. Međutim, bilo bi isto toliko pogrešno verovati da je jedino pojam „voćke” važan a da su njegova konkretna ostvarenja proizvoljna kao i misliti da postoji funkcija čiji je obavezni „nosilac” voćka. Pregled konteksta otkriva, naime, da je predmet filozofskog interesovanja domorodaca za šljivu plodnost te voćke, dok ih u jabuci privlači snaga i dubina njenih korena. Prva uvodi, dakle, pozitivnu funkciju „plodnosti” druga negativnu funkciju „prelaz zemlja-nebo”, a obe su viđene u zajedničkom svojstvu vegetacije. Sa svoje strane, jabuka se suprotstavlja divljoj repi (pokretni čep između dva sveta) koja predstavlja ostvarenje pozitivne funkcije: „prelaz nebo-zemlja”.

I obratno, pažljivo ispitivanje konteksta omogućava da se otklone pogrešno uspostavljene razlike. Mitske priče Indijanaca iz Great Plains-a koje se odnose na lov na orlove pominju izvesnu vrstu životinja koju identifikujemo čas kao „karkadžua” (vrsta američkog jazavca, reč je indijanskog porekla) čas kao „medveda”. Opredelećemo se za prvu životinju pošto smo zabeležili da domoroci o navikama te životinje pre svega znaju to da on vešto izbegava zamke postavljene na tlu. Lovci na orlove kriju se, naime, u jamama, a opozicija: orao/karkadžu postaje opozicija između nebeske divljači i htonskog lovca, odnosno najjača moguća opozicija u oblasti lova. Istovremeno, ta maksimalna razdaljina između termina koji su obično manje udaljeni objašnjava zašto je lov na orlove podvrgnut posebno strogim obredima.⁶⁾

Tvrditi, kao što mi to činimo, da zamenljivost sadržaja nije isto što i proizvoljnost, isto je što i reći da bismo, pod uslovom da analizu vodimo dovoljno duboko, ispod različitosti pronašli postojanost. I obrnuto, navodna postojanost forme ne treba da nam sakrije da su i same funkcije zamenljive.

⁶⁾ O ovim analizama, vidi *Annuaire de l'Ecole pratique des hautes études* (Sciences religieuses): 1954—1955, p. 25—27 i 1959—1960, p. 39—42; *La Pensée sauvage*,

Struktura pripovetke, kakvu nalazimo kod Pro-
pa, viđena je kao hronološko ređanje kvalitativ-
no različitih funkcija od kojih je svaka nezavi-
san „rod”. Možemo se zapitati ne prekida li Prop
prerano svoju analizu — kao što je to činio sa
licima i njihovim atributima, tražeći formu su-
više blizu nivoa empirijske opservacije. Od tri-
deset i jedne funkcije koje on izdvaja, više
njih možemo svesti, odnosno izjednačiti sa
jednom jedinom funkcijom koja se javlja u *raz-
ličitim* trenucima priče, ali tek pošto je pretr-
pela jednu ili više *transformacija*. Nagovestili
smo da uzurpator može da bude transformacija
izdajnika; da nametanje teškog zadatka može da
bude transformacija stavljanja na probu, itd.
(vidi stranu 25) i da bi u tim slučajevima dve
„partije” koje čine osnovnu priču i same bile
u odnosu transformacije.

Nije isključeno da ova redukcija može da ide i
dalje i da svaka partija, uzeta odvojeno, može
da bude raščlanjena na manji broj povratnih
funkcija, tako da bi nekoliko funkcija koje Prop
izdvaja činile, u stvari, grupu transformacija
jedne te iste funkcije. Tako bismo „kršenje”
mogli da uzmemo kao obrnutu „zabranu”, a ovu
opet kao negativnu transformaciju „nalaganja”.
„Odlazak” junaka i njegov „povratak” pojavili
bi se kao ista funkcija razdvajanja, izražena
negativno ili pozitivno; „traganje” junaka (on
traga za nečim ili nekim) bilo bi povezano sa
njegovim „proganjanjem” (njega proganja ne-
što ili neko) itd. Drugim rečima, umesto Pro-
pove hronološke sheme, u kojoj je redosled zbi-
vanja svojstvo strukture:

A, B, C, D, E, M, N, H, T, U, V, W, X,

trebalo bi prihvatiti drukčiju shemu čiji bi se
model strukture definisao kao grupa transfor-
macija manjeg broja elemenata. Ova shema
izgledala bi kao matrica sa dve, tri ili više
dimenzija:

$$\begin{array}{ccccccc}
 w & -x & \frac{I}{y} & I-z & \dots & & \\
 -w & \frac{I}{x} & I-y & z & \dots & & \\
 \frac{I}{w} & I-x & y & -z & \dots & & \\
 I-w & x & -y & \frac{I}{z} & \dots & &
 \end{array}$$

u kojoj bi se sistem operacija približio Bulovoj
algebri.

U jednom drugom radu, pokazao sam da samo
takva formulacija može da objasni dvostruko
svojstvo koje predstava o vremenu ima u sva-
kom mitskom sistemu: priča je istovremeno „u

vremenu" (ona se sastoji od niza zbivanja) i „izvan vremena" (njena označujuća vrednost uvek je aktuelna).⁷ Ali, držeći se i dalje rasprave o Propovim teorijama, treba istaći da nam ona nudi još jednu prednost time što miri, mnogo bolje nego što je to Prop sâm uradio, njegovo teorijsko načelo o postojanosti redosleda niza sa empirijskom očiglednošću pomeranja, od pripovetke do pripovetke, izvesnog broja funkcija ili grupa funkcija (str. 97—98). Ako se prihvati naša koncepcija, redosled hronološkog nizanja nestaje u jednoj vanvremenskoj matricnoj strukturi čija je forma doista postojana; a pomeranje funkcija postaje samo jedan vid njihove zamene (po stupcima, ili delovima vertikalnih stubaca).

Ove kritičke primedbe odnose se, bez ikakve sumnje, na Propov metod i na njegove zaključke. Ne možemo, međutim, a da ne naglasimo da ih je on sâm sebi uputio, i da, u izvesnim delovima svoje knjige, on savršeno jasno formuliše rešenja koja smo upravo naznačili. Vratimo se zato, s te tačke gledanja, dvema osnovnim temama naše rasprave: postojanosti sadržaja (uprkos njegovoj zamenljivosti) i zamenljivosti funkcija (uprkos njihovoj postojanosti).

Jedno poglavlje knjige (VIII) nosi naslov: „O atributima protagonista i njihovom značenju" (mi podvlačimo). Na dosta nejasan način Prop ispituje prividnu promenljivost elemenata. Pošto ona ne isključuje ponavljanje, možemo, dakle, izdvojiti osnovne i druge izvedene ili heteronimne forme. Na toj osnovi, razlikovaćemo jedan „međunarodni" model, zatim „nacionalne" ili „regionalne" modele i najzad modele svojstvene određenim društvenim ili profesionalnim grupama: „Upoređujući dokumente koji se odnose na svaku grupu, moći ćemo da definišemo sve metode, ili, tačnije, sve vidove transformacija" (str. 80).

Međutim, ako tipsku pripovetku rekonstruišemo uzimajući osnovne forme svojstvene svakoj grupi, primećujemo da pripovetka sadrži izvesne apstraktne predstave. Probe na koje dobročinitelj stavlja junaka mogu da se menjaju od pripovetke do pripovetke, ali one, ipak, pretpostavljaju izvesnu postojanu nameru jednog protagonista u odnosu na drugog. Ista stvar je i sa zadacima nametnutim zarobljenoj princezi. Te namere, koje mogu da budu izražene formulama, imaju nešto zajedničko. Upoređujući ove formule sa ostalim atributima, mi „na nepredvidljiv način, uočavamo nit vodilju koja spaja logički sa umetničkim planom... Čak i takva pojednostojnost kao što je princezina plava kosa... dobija posebno značenje koje treba proučiti. To proučavanje atributa omogućava naučno tumačenje narodnih pripovedaka" (str. 82).

⁷ *Anthropologie structurale*, p. 231.

Pošto mu nedostaje etnografski kontekst (a do njega bi, po najboljoj pretpostavci, mogao da dođe jedino istorijskim i preistorijskim istraživanjima), Prop odustaje od tog programa tek što ga je formulisao, ili ga ostavlja za bolja vremena (čime može da se objasni njegovo vraćanje istraživanju tragova i uporednom izučavanju): „sve što smo upravo izložili puke su pretpostavke”. Ipak, „proučavanje atributa protagonista onako kako je skicirano, ima veliki značaj” (str. 82). Iako se privremeno svodi na samo po sebi malo zanimljiv pregled, ono nas navodi na razmišljanje o „zakonima transformacije i apstraktnim pojmovima koji se odražavaju u osnovnim oblicima atributa” (ibid.).

Prop ovde dotiče samu suštinu problema. Iza atributa, najpre zanemarenih kao proizvoljni ostatak i lišenih značenja, on naslućuje uplitanje „apstraktnih pojmova” i „logičkog plana” čije bi postojanje, ako bismo ga utvrdili, omogućilo da se pripovetka tumači kao i mit (ibid.).

Što se tiče druge teme, primeri skupljeni u dodatku II pokazuju da se Prop ne libi da ponekad uvede i pojmove kao što su negativna i obrnuta funkcija. On čak upotrebljava i poseban simbol za ovu drugu (=). Videli smo (str. 150) da se izvesne funkcije uzajamno isključuju. Druge, kao što su „zabrana” i „kršenje” s jedne strane, i „razočaranje” i „pokoravanje” s druge, podrazumevaju se, s tim što su ova dva para najčešće nespojiva⁸ (str. 98). Otuda problem koji Prop jasno postavlja: „Da li su podvrste određene funkcije nužno vezane za odgovarajuće podvrste druge funkcije?” (str. 99). One su to uvek u izvesnim slučajevima („zabrana” i „kršenje”, „borba” i „pobeda”, „obeležje” i „prepoznavanje”, itd.); a samo ponekad u drugim. Neki su odnosi jednosmerni, drugi uzajamni (bacanje češlja uvek se pojavljuje u kontekstu bekstva, ali obrnuto nije tačno). „Gledano iz tog ugla, izgleda da postoje elementi jednosmerno ili dvosmerno zamenljivi” (str. 99).

U jednom od prethodnih poglavlja, Prop je proučavao moguće odnose između različitih oblika „stavljanja na probu” junaka od strane dobročinitelja i „predavanja čudotvornog pomoćnika” junaku; on je iz toga izveo zaključak da postoje dva tipa odnosa, zavisno od toga da li to predavanje ima ili nema karakter pogađanja (str. 42—43). Primenjujući ova i druga slična pravila, Prop nazire mogućnost eksperimentalne provere svojih hipoteza. Dovoljno bi bilo primeniti sistem spojivosti i nespojivosti, podrazumevanja i odnosa (potpunih ili delimičnih) na pravljenje

⁸) Ovaj drugi sistem nespojivosti počiva na funkcijama koje Prop naziva pripremnim zbog njihovog slučajnog karaktera. Podsetimo da, za Propa, glavne funkcije pretpostavljaju samo jedan par nespojivosti.

sintetičkih pripovedačka. Videli bismo tada kako te tvorevine „počinju da žive i postaju prave narodne pripovetke“ (str. 101).

To bi, naravno, bilo moguće, dodaje Prop, samo ako funkcije raspodelimo na protagoniste koje bismo preuzeli od tradicije ili izmislili, i da ne ispuštimo motivacije, veze, „i sve druge pomoćne elemente“, čije je „stvaranje potpuno slobodno“ (str. 102). Ponovimo još jednom da ono to nije i da Propove nedoumice u tom pogledu objašnjavaju zašto je njegov pokušaj i njemu samom najpre izgledao bezizlazan.

Mitovi o poreklu kod zapadnih Pueblo Indijanaca počinju pričom o izlasku prvih ljudi iz dubine zemlje gde su na početku obitavali. Taj izlazak mora biti motivisan i on to i jeste na dva načina: bilo time što ljudi postaju svesni svog bednog položaja i žele da iz njega izađu; bilo time što bogovi otkrivaju svoju usamljenost i pozivaju ljude da izađu na površinu zemlje kako bi ovi mogli da im upućuju molitve i da im služe. Međutim, ta promena motivacije skoro uopšte nije proizvoljna jer za sobom povlači transformaciju čitavog niza funkcija. Ona se, u krajnjoj analizi, vezuje za različite načine postavljanja problema odnosa između lova i poljoprivrede.⁹ Ali, do tog objašnjenja ne bismo mogli da dođemo kada ne bismo bili u prilici da obrede, tehnike, znanja i verovanja tih naroda proučavamo sociološki i nezavisno od njihovog uticaja na mit. Da nije tako, zatvorili bismo se u krug.

Greška formalizama je dakle dvojaka. Držeći se isključivo pravila po kojima se grade rečenice, on gubi iz vida to da nema jezika u kojem reči mogu da budu izvedene iz sintakse. Proučavanje bilo kog jezičkog sistema zahteva saradnju gramatičara i filologa, što znači da je u oblasti usmene tradicije morfologija jalova ako je etnografska opservacija, neposredno ili posredno, ne oplodava. Verovati da je moguće razdvojiti ova dva zadatka, latiti se najpre gramatike a leksiku ostaviti za kasnije, isto je što i osuditi se na sastavljanje neke beskrvne gramatike i leksike u kojoj bi anegdote zamenjivale definicije. U krajnjem slučaju, ni jedna ni druga ne bi ispunile svoju misiju.

Ova prva greška formalizma objašnjava se njegovim nepoznavanjem komplementarnosti označujućeg i označenog koju, od de Sosira naovamo, prepoznajemo u svakom jezičkom sistemu. Međutim, ta se greška uvećava kod Propa društom jednom greškom, koja se sastoji u tome

⁹ *Anthropologie structurale*, poglavlje XI; vidi i: *Annuaire de l'École pratique des hautes études (Sciences religieuses)*: 1952–1953, p. 19–21; 1953–1954, p. 27–29.

što on usmenu tradiciju uzima kao bilo koji jezički izraz, i kao takvu drži je za nejednako pogodnu za strukturalnu analizu, zavisno od razmatranog nivoa.

Sada znamo da je jezik strukturalan na fonološkom nivou; i postepeno dolazimo do uverenja da je on to takođe i na gramatičkom. Ali, manje smo u to sigurni na nivou rečnika. Osim, možda, kada su u pitanju izvesne povlašćene oblasti, još nismo otkrili ugao koji bi nam omogućio da rečnik podvrgnemo strukturalnoj analizi.

U prenošenju te situacije na usmenu tradiciju nalazimo objašnjenje za razliku koju Prop ustanovljuje između jednog jedinog pravog morfološkog nivoa — nivoa funkcija — i jednog amorfnog nivoa u kojem su nagomilana lica, atributi, motivacije, veze; ovaj drugi nivo podložan je jedino — kao što se to veruje i za rečnik — jednom istorijskom istraživanju i književnoj kritici.

Ovo izjednačavanje usmene tradicije sa jezičkim izrazom prenebregava to da su mitovi i pripovetke modusi jezika i da ga oni, kao takvi, upotrebljavaju „hiperstrukturalno“: oni čine, mogli bismo reći, izvestan „metajezič“ u kojem struktura deluje na svim nivoima. Tom svojstvu oni, uostalom, i duguju to što ih mi odmah i primamo kao pripovetke i mitove, a ne kao istorijske ili romaneskne priče. Neosporno je da, budući i sami diskurs, oni upotrebljavaju gramatička pravila i reči iz rečnika. Ali druga jedna dimenzija pridružuje se ovde toj uobičajenoj, jer pravila i reči služe ovde da se izgrade slike i radnje koje su istovremeno i „normalni“ označujući u odnosu na označene u diskursu, i elementi značenja u odnosu na dodatni značenjski sistem koji se nalazi na jednom drugom planu: recimo, da bismo razjasnili ovu tezu, da u pripoveci „kralj“ nije samo kralj, a „pastirica“ pastirica, već da te reči i označeni koje one prekrivaju postaju opipljiva sredstva pomoću kojih se gradi jedan razumljiv svet stvoren na opozicijama: *mužjak/ženka* (kada je reč o prirodí), i: *gore/dole* (kada je reč o *kulturi*) i na svim mogućim premeštanjima ovih šest termina.

Jezik i metajezič od kojih su sačinjene pripovetke i mitovi, mogu da imaju izvesne zajedničke nivoe, ali su ti nivoi pomereni. Ostajući termini diskursa, reči mita funkcionišu kao paketi diferencijalnih elemenata. S tačke gledanja klasifikacije, ove miteme nalaze se, ne na planu rečnika, već na planu fonema; s tom razlikom što ne deluju na isti *continuum* (sredstva čulnog iskustva u jednom slučaju, fonacijskog aparata, u drugom); s tom sličnošću što je *continuum* rastavljen a zatim ponovo sastavljen zavisno od binarnih ili ternarnih pravila suprotnosti i odnosa.

Problem leksike ne postavlja se, dakle, na isti način zavisno od toga da li razmatramo jezik ili metajezik. To što u američkim mitovima i pripovetkama funkciju *trickster-a* „nose“ čas kojot, čas vizon, čas gavran, predstavlja etnografski i istorijski problem, koji se može porediti sa filološkim istraživanjima o sadašnjem obliku određene reči. Ipak, sasvim drukčiji problem se javlja kada hoćemo da saznamo zašto se izvesna životinjska vrsta na francuskom zove „vison“ a na engleskom „mink“. U drugom slučaju, rezultat možemo smatrati proizvoljnim i treba samo rekonstruisati razvoj koji je doveo do ovog ili onog verbalnog oblika. U prvom slučaju, pravila su mnogo stroža, jer su sastavne jedinice malobrojne a mogućnosti njihovog kombinovanja ograničene. Izbor je dakle ograničen na nekoliko unapred datih mogućnosti.

Međutim, ako stvari pogledamo izbliza, shvata-mo da ta razlika nije zasnovana na broju sastavnih jedinica — veličina tog broja nije ista zavisno od toga da li je reč o fonemama ili mitemama — već na samoj prirodi tih sastavnih jedinica, koje su kvalitativno različite u ova dva slučaja.

Prema klasičnoj definiciji, foneme su elementi lišeni značenja, koji, svojim prisustvom ili odsustvom, služe da se diferenciraju termini — reči — koji imaju značenje. Ako reči i izgledaju proizvoljne u pogledu svog zvukovnog oblika, to nije samo zato što su one uveliko slučajni proizvod (možda su one to mnogo manje nego što se to misli) mogućih kombinacija fonema, koje svaki jezik dopušta u velikom broju. Slučajnost verbalnih formi dolazi najviše otuda što su njihove sastavne jedinice — foneme — i same neodređene u pogledu značenja: ništa ne predodređuje određene kombinacije zvukova da prenose ovo ili ono značenje. Kao što smo to pokušali da pokažemo u drugoj prilici, strukturiranje rečnika vrši se u drugoj fazi: *a posteriori* a ne *a priori*.¹⁰

Stvar stoji sasvim drukčije sa mitemama; one počivaju na nizu binarnih ili trinarnih opozicija (što ih čini sličnim fonemama) ali između elemenata koji su već ispunjeni značenjem na planu jezika — „apstraktne predstave“ o kojima govori Prop — i koji se mogu izraziti pomoću reči iz rečnika. Pozajmljujući jedan neologizam od rečnika građevinske tehnike, mogli bismo reći da su za razliku od reči, miteme „armirane“. To su, bez sumnje, opet reči, ali sa dvostrukim značenjem: *reči od reči*, koje deluju istovremeno na dva plana, na planu jezika gde svaka ima svoje posebno značenje, i na planu metajezika gde se pojavljuju kao elementi jednog nad-značenja, koje se rađa samo iz njihovog spoja.

¹⁰) *Antropologie structurale*, poglavlje V.

Shvatamo sada da u pripovetkama i u mitovima ništa ne izmiče niti se opire strukturi. Čak se i rečnik, odnosno sadržaj, javlja tu lišen onog karaktera „naturae naturans” na koji se, možda i pogrešno, pozivamo da bismo u njemu videli nešto što se stvara na nepredvidljiv i slučajan način. U pripovetkama i mitovima, rečnik nam se javlja kao „natura naturata”: on je datost, on ima svoje zakone koji stvarnom, pa i samoj mitskoj viziji, nameću izvesno isecanje. Što se ove poslednje tiče, jedina njena sloboda sastoji se u traženju koherentnih rasporeda za delove mozaika čiji su broj, smisao i forma unapred određeni.

Formalizam smo optužili što pogrešno veruje da je moguće latiti se gramatike odmah a leksiku ostaviti za kasnije. Ali, ono što važi za bilo koji jezički sistem, važi još mnogo više za mitove i pripovetke jer u njima gramatika i leksika nisu samo tesno spojene a deluju na različitim nivoima: one ovde srastaju jedna s drugom čitavom svojom površinom i potpuno se uzajamno prekrivaju. Za razliku od jezika gde se još postavlja pitanje rečnika, u metajeziku nema nijednog nivoa čiji elementi nisu rezultat sasvim određenih i po pravilima izvedenih operacija. U tom pogledu u njemu je sve sintaksa. Ali, u drugom pogledu, sve je rečnik, pošto su reči diferencijalni elementi; miteme su još uvek reči; funkcije — miteme na kvadrat — možemo označiti rečima (kao što je to Prop dobro primećio); i moguće je da postoje jezici u kojima bi mit u potpunosti mogao da bude izražen jednom jedinom rečju.

Post — scriptum

U italijanskom izdanju svog dela (*Morfologia della fiaba. Con un intervento di Claude Lévi-Strauss e una replica dell'autore. A cura di Gian Luigi Bravo, Giulio Einaudi editore, Torino, 1966*) Prop je na tekst koji ste upravo pročitali odgovorio uvredeno i deklamatorski. Pozvan od italijanskog izdavača da odgovorim, ali ne želeći da produžavam nešto što mi se učinilo da je nesporazum, zadovoljio sam se kratkim komentarom, čiji sadržaj, pošto nisam sačuvao original, ovde rekonstruišem na osnovu prevoda koji se nalazi na stranici 164:

Niko od onih koji su pročitali studiju koju sam 1960. posvetio proročanskom Propovom delu, a koju je italijanski izdavač uneo u ovu knjigu, nije mogao da njenu nameru tumači drukčije nego što je to ona doista i bila: izraz dubokog poštovanja jednom velikom otkriću koje je za četvrt veka preteklo pokušaje koje su drugi, a među njima i ja, vršili u istom pravcu.

Zato sa iznenađenjem i žaljenjem konstatujem da je ruski naučnik, čijoj sam opravdanoj slavi,

kako mi se činilo, i sâm skromno doprineo, u mom napisu video sasvim drugu stvar: ne raspravu punu obzira o nekim teorijskim i metodološkim vidovima njegovog dela, već perfidni napad.

Ne želim da sa njim o tome započinem polemiku. Jasno je da, uzimajući me za čistog filozofa, on pokazuje da ništa ne zna o mojim etnološkim radovima a korisna razmena mišljenja trebalo bi da se zasniva na našim uzajamnim doprinosima proučavanju i tumačenju usmenih tradicija.

Ali, ma kakvi bili zaključci koje će bolje obavesteni čitaoci moći da izvuku iz ovog sučeljanja, u njihovim očima, kao i u mojim. Propovo delo zadržaće neprolaznu zaslugu što je bilo prvo.

(Prevela sa francuskog MIRA VUKOVIĆ)

